

ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Іншаков А. Є.

ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет», Україна

Статистичні дані засвідчують в Україні значне розширення мережі дошкільних закладів спеціального призначення з 2005 року. Наказ МОН № 289 ще в квітні 2006 р. затвердив Базовий перелік корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання для спеціальних навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку. На сьогодні активно видаються відповідні навчальні програми, підручники, навчальні посібники для роботи з дітьми-інвалідами (у рамках реалізації Державного стандарту).

На жаль, нині спостерігається тенденція до зменшення загальної кількості таких закладів. Міністерством освіти і науки України пропонується найближчим часом ліквідувати більшість спеціалізованих закладів освіти та залучити дітей, що потребують спеціальних умов навчання й виховання засобом інклюзивної освіти, через інтеграційні процеси в різноманітних формах спільного навчання та виховання до фізично й психічно здорових однолітків.

Актуальність запропонованої теми зумовлена посиленням інтересом до питань спеціальної освіти. У навчальній і науковій літературі останнім часом приділено увагу адаптації вихованців із проблемами розумового розвитку, сенсорними порушеннями, вадами мовлення. Наприклад, підходи до визначення змісту, методів, форм, принципів, прийомів спеціального навчання, розширення мовного та мовленнєвого досвіду, активізація пізнавальних здібностей дошкільників представлені в роботах С. Коноплястої, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет та ін. Учені (О. Мастюкова, Б. Гріншпун, Г. Чиркіна, Т. Філічева) вдаються до аналізу можливих мовленнєвих порушень у старших дошкільників. Через важливу роль зв'язного мовлення у розвитку словесно-логічного мислення необхідною є організація корекційної роботи з формування зв'язного мовлення дітей із мовленнєвою патологією (різні види сприймання, особливості пам'яті, різні форми мислення). Ці питання опрацьовували Л. Цветкова, Н. Чевельова, Г. Токова, О. Усанова, Ю. Гаркуша, І. Власенко, Л. Давидович, Л. Зайцев та ін.

Інклюзивна освіта – процес розвитку загальної освіти, який передбачає доступність освіти щодо пристосування до різних потреб усіх дітей, що забезпечує доступ до освіти для дітей з особливими потребами.

Для дошкільників з інвалідністю, стан здоров'я яких унеможлиблює відвідування дошкільних закладів на загальних підставах, є спеціальні навчально-виховні комплекси, навчально-реабілітаційні центри, дошкільні заклади компенсуючого типу, спеціалізовані групи в закладах загального розвитку дітей.

Здебільшого навчально-виховний процес у ДНЗ (дошкільних навчальних закладах) орієнтований на дитину, яка розвивається нормально, тому переважно частина вихованців із проблемами розумового розвитку, сенсорними порушеннями (глухі, сліпі, зі зниженим слухом або зором), вадами мовлення залишаються поза увагою. Невідповідність форм і методів педагогічного впливу вихователів і батьків, що не мають достатньої фахової підготовки, без урахування особливостей психофізичного розвитку дошкільників може створювати передумови для формування в них соціально-психологічної дезадаптації, девіантної поведінки. З метою уникнення подібних проблем слід забезпечити своєчасний системний психолого-педагогічний супровід дітей із порушеннями розвитку в дошкільному закладі. Безперечно, діти з розумовою відсталістю потребують постійної уваги дорослих, індивідуальної допомоги. Вихованці з порушеннями зору та слуху оволодіють необхідними знаннями, уміннями й навичками за умови спеціального формування способів навчально-пізнавальної діяльності, особливостей сприймання.

Задля виконання прийнятих програм потрібно якомога активніше налагоджувати співпрацю психолого-медико-педагогічних консультацій із закладами, де навчаються діти, що потребують корекції фізичного або розумового розвитку, запроваджувати інтегроване навчання вихованців з особливими освітніми потребами через унесення відповідних змін до законодавства в галузі освіти з метою отримання консультативно-методичної допомоги щодо особливостей розвитку, адекватних форм і методів навчання дошкільників, забезпечення диференційованого підходу до них. Вихователі, керівники ДНЗ мають ураховувати якісний склад наявного в закладі контингенту. Однак, не всі установи приділяють належну увагу розв'язанню цієї проблеми.

Отже, на сьогодні в межах спеціальної, інклюзивної освіти бачимо проблему в напрямку її подальшого розвитку, доцільність запровадження повсюдно інклюзивної педагогіки, вироблення нових адекватних методик навчання й адаптації дітей, що потребують спеціальних умов навчання. У ході обговорення проблем корекційної освіти з учителями-дефектологами дошкільних закладів, вихователями-практиками ДНЗ, що здобувають вищу освіту за спеціальністю «Дошкільна освіта» заочної форми навчання, на секційних та пленарних засіданнях конференцій, під час проходження

навчальної та виробничої практик студентами денної форми навчання на базі ДНЗ різного типу міста Кривого Рогу підтверджена теза про необхідність курсу «Основи спеціальної педагогіки» при навчанні фахівців за напрямом «Педагогічна освіта». На наше переконання, органи управління освіти й науки мають передбачити відповідну курсову підготовку та перепідготовку педагогічних кадрів, що працюють з дітьми, які мають порушення розвитку, забезпечити консультативну роботу з батьками.

Література

1. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ : Програмно-методичний комплекс / Л. І. Трофименко [за ред. Є. Ф. Соботович]. – К. : Актуальна освіта, 2007. – 120 с.
2. Филичева Т. Б. Программа коррекционного обучения и воспитания детей с общим недоразвитием речи 6-го года жизни / Т. Б. Филичева, Г. В. Чиркина. – М. : АПН РСФСР, 1989. – 46 с.

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДИТИНИ

Іншакова І. Є.

ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет», Україна

Відповідно до базової програми мовленнєва компетентність визначається як достатнє володіння усним мовленням, що зумовлює наявність достатнього словникового запасу, правильного сприймання й вимови, вживання граматичних форм рідної мови та розуміння зв'язного тексту відповідно до вікових можливостей. А комунікативна компетенція – комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування [1, с. 51].

Оскільки в дошкільному віці провідною діяльністю є гра, то її роль у розвитку мовлення дітей дошкільного віку може бути ефективним засобом впливу на якість мовлення загалом [4, с. 78].

Гра – це обов'язково спільна діяльність, у якій діти спілкуються один з одним. Спілкування дітей у процесі гри мотивує розвиток їхнього мовлення (розширення словника, розвиток граматичної будови). У грі створюються ситуації, які виникають у практичній діяльності й збагачують знання дітей про навколишній світ.

Жан Ітар, Едуард Сеген, Марія Монтессорі та інші широко використовували дидактичні ігри в навчанні дітей з особливими потребами і створили цілу систему ігор, за допомогою яких розвивається увага, спостережливість, кмітливість, пам'ять, мовлення дітей. Вони рекомендують дидактичні ігри, дидактичний матеріал тісно пов'язувати з повсякденним життям.

У науковій літературі наголошується на розмаїтті явищ, що позначаються словом «гра». Психологічні особливості гри розкриті в дослідженнях Л. Виготського, Л. Венгера, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна та інших учених. Л. Венгер говорив про специфічний вплив гри на розвиток дитини. Він виходив у своїх роботах із того, що кожна конкретна діяльність вимагає визначених, специфічних для неї здібностей і створює умови для їх розвитку.

Гра виконує свої розвиваючі функції лише тоді, коли є самостійною діяльністю дітей, тільки в цьому випадку відбувається розширення в плані уявлень, розвиток комбінаторних здібностей, удосконалення орієнтації в людських відносинах, оволодіння способами групової взаємодії.

Д. Ельконін показував, що «зміст дитячих ігор розвивається від ігор, у яких основним змістом є наочна діяльність людей, до ігор, що відображають відносини між людьми, і, нарешті, до ігор, у яких головним змістом виступає підпорядкування правилам суспільної поведінки й суспільні відносини між людьми» [2, с. 27]. Особлива роль у грі відводиться точному дотриманню правил і відносин, на чому наголошував у своїх працях І. Виготський.

Отже, гра як провідний вид діяльності дитини-дошкільника поєднує в собі як загальні для будь-якої соціальної діяльності ознаки (цілеспрямованість, усвідомленість, активна участь), так і специфічні (свобода і самостійність, самоорганізація, наявність творчої основи, почуття радості й задоволення).

Дидактична гра є особливою формою, яка поєднує навчальне та ігрове завдання; спрямована на формування в дитини знань, удосконалення пізнавальних умінь, навичок, способів діяльності. Особливістю дидактичних ігор є те, що вони спеціально створюються й розробляються дорослими з різною педагогічною метою: сенсорного виховання, мовленнєвого розвитку, ознайомлення з докільям, з елементарними математичними уявленнями тощо. Дидактичні ігри можуть супроводжуватися наочним матеріалом (іграшки, предмети, речі, картинки тощо) або будуватися тільки на словесній основі.